

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΕΝΤΕ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΙ

Στην γκαλερί του Πανεπιστημίου Macquarie στο Σίδνεϊ εξέθεσαν τα έργα τους πέντε ελληνικής καταγωγής φωτογράφοι, υπό την επιμέλεια του γνωστού στην ελληνική παροικία Leonard Janiszewski.

Σε μια εποχή που η ελληνική μετανάστευση στην Αυστραλία μετράει σχεδόν ενάμισον αιώνα οργανωμένη ζωή, έχει κανείς την εντύπωση ότι ένας διάλογος για τον πολιτισμό ποτέ δεν πρόκοψε. Αν κάποιος ισχυρισθεί το αντίθετο, πως θα δικαιολογηθεί η σημερινή κατάσταση, η οποία δείχνει ότι οι οργανώσεις συρρικνώνονται και τα παιδιά των μεταναστών διστάζουν να συνεχίσουν ότι οι γονείς άρχισαν;

Η έκθεση αυτή των «πέντε φωτογράφων», έδειξε ότι κάποιοι άνθρωποι διέπονται από ένα βαθύ προβληματισμό για τη σημερινή εικόνα που παρουσιάζει ο κόσμος που ξέρουμε. Και που δυστυχώς δεν δείχνει να αγγίζει τη δημόσια παροικιακή ζωή, η οποία τις τελευταίες δεκαετίες έχει αποβάλει κάθε ίχνος «αλληλεγγύης» που την χαρακτήριζε τα πρώτα χρόνια της μετανάστευσης, καθώς έχει εισέρθει σε μια αντίληψη μονοδιάστατου οικονομισμού, που αναγάγει τα κτήρια και τα περιουσιακά στοιχεία των οργανώσεων σε απόλυτη αξία, ενώ την ίδια στιγμή το ανθρώπινο κεφάλαιο υποβαθμίζεται, κακοποιείται και συνθλίβεται, ανάμεσα στις συμπληγάδες των ανταγωνισμών για την εξουσία.

Αυτός ο φεικισμός για τα περιουσιακά, δεν πείθει. Τα κτήρια δεν φτιάχνουν πολιτισμό. Αντίθετα: ο πολιτισμός φτιάχνει και συντηρεί κτήρια με προοπτική και μέλλον. Όταν δεν υπάρχει πολιτισμός τα κτήρια κλίνουν, ή τα κατοικούν αράχνες. Ο πολιτισμός είναι μια έννοια επιβαρυνμένη με πολύ σύγχυση. Δεν είναι απλά και μονοσήμαντα η κουλτούρα του παρελθόντος, αλλά πολύ περισσότερο η δημιουργική χρήση του παρελθόντος με προοπτική το μέλλον.

Η έκθεση των πέντε φωτογράφων που απολαύσαμε τα έργα τους στην γκαλερί του πανεπιστημίου Macquarie, μας έδειξε ότι το μέλλον εξαρτάται από ανθρώπους που πάλλονται από ένα καυτό σύγχρονο προβληματισμό, ο οποίος δοκιμάζει τους ανθρώπους και που το κάθε άτομο αντιδρά με τον δικό του ιδιοσυγκρασιακό τρόπο.

Από τη μια μεριά, η Μαριάννα Χριστοδούλου και την Ειρήνα Κονόμου. Είναι δύο καλλιτέχνιδες οι οποίες αισθητοποιούν τη δομική δυσάρεσκη που μαίνεται και επιτείνεται μέσα στις κοινωνίες από έναν τρόπο ζωής που παγιδεύει τα άτομα στον κομφορμισμό και τη μοναξιά.

Η μεν Ειρήνα Κονόμου με τις «επίπεδες εικόνες» που δημιουργεί, όχι απλά αντιστέκεται να αποδεχτεί και χρησιμοποιήσει τις καθημερινές συμβατικές εικόνες ενός κόσμου σε κάθετη πτώση, αλλά αρνείται η ίδια να προσδώσει σημασία στον κόσμο αυτό και τις εικόνες του. Αφήνει την κάμερα να επιλέξει μηχανικά την τυχαιότητα που διέπει τον κόσμο της φύσης. Υποδεικνύοντας έτσι την άρνησή της στην οποιαδήποτε τελεολογία που διέπει την παραδοσιακή μας κουλτούρα. Από την άλλη μεριά, η Μαριάννα Χριστοδούλου, αντιμετωπίζει την αδιαφορία ενός κόσμου που στερείται πνεύματος και σημασίας, ως διαταραγμένη σχέση του πολιτισμού με τη φύση. Η θρησκευτική εντολή «αυξάνεσθε και πληθύνεσθε» εμφανίζεται όσο περνάει ο καιρός όλο και πιο ανεδαφική. Ο άνθρωπος με τον αλματώδη πολλαπλασιασμό του, μετατρέπεται σε «περίτωμα», βιολογικό και συνάμα ανθρωπολογικό. Οι εικόνες που δημιουργεί αυτή η φωτογράφος,

Με την Αλεξάκνη, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Η καλλιτέχνης αυτή επιλέγει να καταγράψει τον κόσμο με την ρεαλιστική και απόλυτη ειλικρίνεια του γεγονότος της ζωής. Εδώ δεν έχουμε ούτε δράματα, ούτε ιδεολογικές εξυψώσεις.

εισπλούνται μια αισθητική οικονομία και λιτότητα μέσων, που βρίσκονται στον αντίποδα της ανάπτυξης και του πλεονασμού που εισπνέεται ο νεοφιλελευθερισμός.

Οι τρεις φωτογράφοι: Ψωμοτράγος, Δραμιτινός και Αλεξάκνη, ακολουθούν μια διαφορετική αισθητική κατεύθυνση. Η βούληση αυτών των καλλιτεχνών περιστρέφεται γύρω από την καταγραφή του κόσμου τούτου με μια μεγεθυμένη συναισθηματική στάση.

Ο Ψωμοτράγος, μας δείχνει έναν κόσμο μέσα στον οποίο ο άνθρωπος είναι καταδικασμένος στην αποτυχία και τον απελπισμό. Με μια τεχνική εμπνευσμένη από τον κινηματογράφο, συνενώνει τα πολλαπλά καρέ ενός μαυρόασπρου φιλμ αποφεύγοντας μια συνεκτική περιγραφή μιας ιστορίας. Στο έργο του εμφανίζεται ένας κόσμος αποσπασματικός, χωρίς συνοχή, και χωρίς κάποιο κοινό νόημα και σημασία να τον διέπει πέρα από την ανάγκη επιβίωσης της στιγμής. Ο Ψωμοτράγος μας δείχνει ανθρώπους να κινούνται κατά βάση μέσα στις τεχνολογικές και τοιμεντένιες ζούγκλες των μητροπολιτικών κέντρων, του πρώτου και του τρίτου κόσμου. Επιλέγει όλους τους τόνους του γκριζου, και του λερωμένου φωτός, για να μας υποβάλει την υπαρξιακή δυστυχία ενός κόσμου που ζει μέσα σε μια διαρκή εποχή νύχτας. Η σκοτεινιά της ύπαρξής τους, δεν προσιωνίζει καμία αναλαμπή και καμία ελπίδα.

Από την άλλη μεριά ο Δραμιτινός, αυτή την σκοτεινή ανθρώπινη κατάσταση που μας δείχνει ο Ψωμοτράγος, την αντιμετωπίζει μέσα σε ένα ιστορικό πλαίσιο που το διαπερνάει πέρα ως πέρα η μορφή ενός αινιγματικού πηνού: Η μυθολογία του αρχαιολογικού «πηνού» που στα προϊστορικά χρόνια οι τροφολογικές-κυνηγικές φυλές, μέσα στα δάση πίστευαν ότι είχε τη μαγική δύναμη να αλλάζει τις καιρικές συνθήκες, και που αργότερα κατέληξε προπομπός γυναικείων και αργότερα αρσενικών θεών, και που στην πορεία ενσωματώθηκε μέσα στη θρησκεία ως πνεύμα αγαθοποιό, μεταβλήθηκε στην νεοτερικότητα σε «άγγελο της ιστορίας» που η βιομηχανική κοινωνία και ο καπιταλισμός το εκτοξεύουν στο μέλλον χωρίς αυτό να μπορεί να αντισταθεί και να αλλάξει τη μοίρα του.

Στον Δραμιτινό, το πουλί, έπαψε ακόμα και να κλωθογυρίζει στο διάστημα ανίκανο να αντισταθεί στις δυνάμεις της απληστίας που το ωθούν στο απώτερο μέλλον. Μετεβλήθη σε ένα "Mutton Bird". Ταριχευμένο, νεκρό, άψυχο, με τα φτερά σε θέση πετάγματος. Η υποδότη σαρκαστική απαισιοδοξία του Δραμιτινού, υποδηλώνει ότι πλέον έχουμε αποδεχτεί την ήταν

του «αγγέλου της ιστορίας». Όλες οι ιδεολογίες έχουν δοκιμαστεί και πηπυθεί. Η συνείδηση της ιστορίας κατάντησε σήμερα έναν Mutton Bird, βαλσαμωμένο, ακίνητο, χωρίς ζωή. Βρίσκεται στην προθήκη του μουσείου της ιστορίας, για να θυμίζει την αποτυχία των ανθρώπων στην αλληλεγγύη. Αυτό το πουλί, το πεθαμένο πια αρχέτυπο, δεν μπορεί να διεγείρει τους ζωντανούς. Ο καλλιτέχνης αυτός νοιώθει ότι βρίσκεται ριγμένος ανάμεσα σε νεκρούς που νομίζουν πως είναι ζωντανό. Και σε ζωντανούς που νομίζουν πως είναι νεκροί.

Οι φωτογραφίες που εκθέτει ο Δραμιτινός, στη μορφή και το περιεχόμενό τους, παραπέμπουν στους χρωματικούς τόνους μιας «μπαρόκ» εποχής (τρεις αιώνες πίσω), όταν και πάλι, οι επίσημες ιδεολογίες, είχαν καταντήσει ένα ζωντανό πτώμα, και η όποια φωνή αντίδρασης, καταγελλόταν ως αιρετισμός, και αφοριζόταν ως σατανισμός και μαγεία. Η διαφορά σήμερα από εκείνη την εποχή είναι ότι: οι τρομαχτικοί τόποι της κόλασης που τόσο γλαφυρά ζωγράφησε για την εποχή του ο Bruegel ο πρεσβύτερος, έχουν αντικατασταθεί από την συνειδητοποίηση ότι οι αξίες στις οποίες πίστεψε για αιώνες ο άνθρωπος, ήταν πέρα για πέρα υποκειμενικές: εθνικές, ταξικές, φυλοτικές, ανθρωποφοβικές.

Με την Αλεξάκνη, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Η καλλιτέχνης αυτή επιλέγει να καταγράψει τον κόσμο με την ρεαλιστική και απόλυτη ειλικρίνεια του γεγονότος της ζωής. Εδώ δεν έχουμε ούτε δράματα, ούτε ιδεολογικές εξυψώσεις. Ένας απλός και ταπεινός Παπάς, σε «συμμαχία» (κατά βάση), με το απορριγμένο σημαντικό γυναικείο ανθρώπινο κεφάλαιο της κοινωνίας μας, βγάζει ασπροπρόσωπους σήμερα, όχι μόνο τους κοσμικούς μας θεσμούς που στις χοροεσπερίδες τους οι τροφές πάνε στα σκουπίδια, αλλά και μια θρησκευτική διοίκηση που ακόμα δεν έχει αποβάλει την αλλοτινή αυτοκρατορική της αίγλη.

Στις σειρές φωτογραφιών της Αλεξάκνη με τον τίτλο Father Nektarios' Kitchen series, δεν κραδαινόνται ούτε χρυσά σύμβολα, ούτε υψιπετείς λόγοι. Η εργασία μέσα στην κουζίνα της ζωής, καταγράφεται συγκινητικά, αλληλεγγύα, με τρυφερότητα, αφοπλιστικά. Είναι ένας κόσμος της καθημερινότητας που παρελαύνει: σκουπίζοντας το δάπεδο της αυλής, καθαρίζοντας πατάτες, πλέοντας πιάτα, σερβίροντας και μοιράζοντας τρόφιμα. Οι φωτογραφίες αυτές αποτελούν σημαντικό κεφάλαιο μιας μεταναστευτικής ιστορίας, η οποία δεν είχε μόνο μια εσωτερική ζωή (οικογενειακή, επαγγελματική, και σωματειακή) αλλά άνοιξε τους ορίζοντές της, στην ευρύτερη αυστραλιανή κοινωνία συμμετέχοντας στα ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα.

Οι πέντε αυτοί φωτογράφοι καλλιτέχνες, μας φέρνουν με το έργο τους αντιμέτωπους με τις διάφορες εκδοχές του προβλήματός της μετανάστευσής μας. Μέσα σ' ένα κόσμο που θεοποιεί την οικονομία, και απογυμνώνει το άτομο από κάθε χαρακτηριστικό στοιχείο ανθρωπιάς και αλληλεγγύης, η σοβαρή τέχνη ωθείται στην κριτική και την αίρεση. Ο αιρετικός είναι κάποιος που όπως έλεγαν οι αρχαίοι Έλληνες «είναι ικανός να εκλέγει». Και αυτός είναι βασικά ο τύπος του ανθρώπου που χρειαζόμαστε σήμερα.

Γιώργος Μιχαλακάκης